

II.ÚS 2672/07 ze dne 14. 2. 2008

N 36/48 SbNU 449

Pořízení zvukového záznamu ze soudního jednání

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu
Jménem republiky

Nález

Ústavního soudu - II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Stanislava Balíka a Dagmar Lastovecké - ze dne 14. února 2008 sp. zn. II. ÚS 2672/07 ve věci ústavní stížnosti obchodní společnosti Prefa Pardubice, a. s., proti usnesení Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 33 Cm 189/2004 ze dne 25. září 2007, jímž soud nepřivólil k pořízení zvukového záznamu stěžovatelky z ústního jednání, za účasti Krajského soudu v Hradci Králové jako účastníka řízení a 1. Ing. J. Š. a 2. Ing. J. S. jako vedlejších účastníků řízení.

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 33 Cm 189/2004 ze dne 25. září 2007 se ruší.

Odůvodnění

I.

Rekapitulace ústavní stížnosti

1. Ústavní stížností podanou k poštovní přepravě dne 12. října 2007 se stěžovatelka domáhá zrušení usnesení označeného v záhlaví, kterým soud nepřivólil k pořízení zvukového záznamu stěžovatelky z ústního jednání, které bylo nařízeno na 12. listopadu 2007. Tvrdí, že jím byla porušena její základní práva podle čl. 2 odst. 2 a 3 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina").

2. Stěžovatelka v ústavní stížnosti předeslala, že zvukový záznam pořizuje ve všech případech, kdy je účastníkem soudního sporu, a to za účelem případné kontroly jednání členů představenstva, prokuristy, případně právního zástupce. Poukazuje na absenci výslovného zákonného ustanovení o nemožnosti pořízení zvukového záznamu z jednání s tím, že soud má v této souvislosti pouze dbát, aby jednání probíhalo důstojně a nerušeně. Poukazuje na odlišování zvukových a obrazových přenosů od záznamů v § 6 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), a z jeho znění vyvozuje, že k pořízení zvukového záznamu není zapotřebí předchozího souhlasu předsedy senátu, ale toliko jeho vědomí o něm. Pokud je pořizován zvukový záznam prostředky moderní techniky, jeho pořízení absolutně nemůže narušit průběh či důstojnost jednání. Za irelevantní považuje úvahy soudu ohledně rovnosti účastníků, neboť při realizaci práva je na vůli každého, zda je využije. Za irelevantní považuje i úvahy o procesní nepoužitelnosti takového záznamu, přičemž závěry znejasňují důvody nepřivolení pořízení záznamu. Konečně namítá, že soud nemohl rozhodnout o tom, že k pořízení zvukového záznamu nepřivolí, ale pouze o tom, že jeho pořízení zakáže ze zákonem vymezených důvodů, které s ohledem na okolnosti případu nemohly nastat. Z toho vyvozuje, že soud nepoužil státní moc v mezích zákona a naopak stěžovatelce bylo soudem zakázáno to, co zákon nezakazuje.

II.

Skutkový základ

3. Z tvrzení stěžovatelky a z vyžádaného spisu obecného soudu Ústavní soud zjistil, že se od 20. srpna 2004 stěžovatelka po vedlejším účastníkovi řízení 1. domáhá ochrany dobré pověsti. Podáním ze dne 18. září 2007 stěžovatelka oznámila soudu, že hodlá pořídit zvukový záznam z ústního jednání nařízeného na 12. listopadu 2007, a to prostřednictvím miniaturního diktafonu. Poukázala přitom na § 6 odst. 3 zákona o soudech a soudcích s tím, že případné znemožnění pořídit zvukový záznam bude považovat za rozporné s Občanskoprávní úmluvou o korupci (vyhlášenou pod č. 3/2004 Sb. m. s.). Nato vydal soud usnesení napadené ústavní stížností, kterým nepřivólil k pořízení předmětného zvukového záznamu. Vyšel z toho, že aktivní účast účastníků řízení na

protokolaci průběhu jednání je zajištěna, účastníkům nenáleží právo pořizovat zvukové záznamy o průběhu soudního jednání a že z hlediska řádného průběhu řízení není žádného důvodu, aby soud přivolil k pořizování zvukového záznamu. Takový záznam podle názoru soudu nemá žádnou procesní hodnotu a jeho pořizování by mohlo v důsledku znamenat i porušení zásady rovnosti účastníků řízení, např. hodlá-li si záznam pořádat jen jedna ze stran sporu. Uzavřel, že žádosti účastníka o pořizování zvukového záznamu z jednání vlastním doneseným prostředkem nemůže předseda senátu či soudce vyhovět, ale bez dalšího ji zamítne. Předmětné jednání bylo následně odročeno k žádosti stěžovatelky odůvodněné podáním ústavní stížnosti a následně bylo nařízeno ústní jednání na 25. února 2008.

III.

Rekapitulace vyjádření ostatních účastníků řízení

4. Krajský soud v Hradci Králové ve vyjádření k ústavní stížnosti nejdříve akcentoval, že napadené rozhodnutí nemá vliv na rozhodnutí o věci samé. Poukazuje na obstrukční jednání stěžovatelky, které doposud zabránilo projednání věci. Poukázal dále na to, že jeho rozhodnutí je postaveno na publikovaném názoru (Kolářová, L.: Zvukový záznam soudního jednání in Právní rádce 2004, 4: 12; jedná se o názor jiné soudkyně téhož soudu) s tím, že přesvědčení o správnosti tohoto názoru vychází i z usnesení sp. zn. I. ÚS 591/02 ze dne 24. 3. 2004 a usnesení sp. zn. I. ÚS 561/03 ze dne 2. 12. 2003, ve kterých se touto otázkou již Ústavní soud zabýval.

5. Ing. J. S. se s ústavní stížností zcela ztotožnil a Ing. J. Š. na výzvu soudu nijak nereagoval.

IV.

Procesní náležitosti

6. Ještě předtím, než se Ústavní soud může zabývat ústavní stížností věcně, je vždy povinen přezkoumat formální náležitosti.

7. V této souvislosti byl Ústavní soud konfrontován především s vlastními odmítacími usneseními sp. zn. I. ÚS 591/02 a sp. zn. I. ÚS 561/03, na něž poukázal ve vyjádření k ústavní stížnosti i účastník řízení. Je třeba předeslat, že se jedná o jediná dvě usnesení, ve kterých se objevuje obdobná problematika, aniž by kterékoliv z nich bylo publikováno ve Sbírce nálezů a usnesení (či kdekoli jinde). Není proto možné hovořit o tom, že by v této věci existovalo formálně závazné rozhodnutí pro projednání ústavní stížnosti [srov. nález sp. zn. IV. ÚS 158/04 (N 72/37 SbNU 23)], ani že by v této věci existovala ustálená rozhodovací praxe nebo dokonce doktrína. Na tom nemůže nic změnit ani zásadní zdrženlivost při zasahování Ústavního soudu do neskončených řízení [nález sp. zn. IV. ÚS 110/06 ze dne 1. 11. 2006 (N 202/43 SbNU 261) aj.].

8. Pokud jde o usnesení sp. zn. I. ÚS 561/03 ze dne 2. prosince 2003, rozhodl Ústavní soud především s ohledem na vyhodnocení jedinečných okolností případu, a není možné proto jeho závěr zobecnovat a považovat za východisko pro posuzování této věci. Přiměřeně totéž platí o usnesení I. ÚS 591/02 ze dne 24. března 2004, v němž byla tato námitka dána do celkového kontextu skončeného řízení a v něm vynesených rozhodnutí. V daných souvislostech se tedy jednalo o záležitost akademického charakteru. Nelze však připustit, aby pro vyhodnocení procesní námítky jako předčasné, pokud je vznesena v průběhu řízení, a současně jako de facto zbytečné, pokud je vznesena po skončení řízení, došlo ohledně takové námítky k denegatio iustitiae, nota bene pokud jiný opravný prostředek proti postupu soudu neexistuje a případný vadný postup nelze napravit ani soudy vyšších stupňů. Ústavní soud proto uzavírá, že ústavní stížnost je věcně projednatelná.

V.

Obecná východiska

9. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti, a proto mu nepřísluší vstupovat do ústavně vymezené pravomoci obecných soudů poskytovat ochranu právům podle čl. 90 Ústavy České republiky (dále jen "Ústava"). Jako takový zásadně nevstupuje do pravomoci obecných soudů, pokud jejich postup či rozhodnutí nepředstavují porušení ústavně zaručených základních práv a svobod. Ústavní soud přitom konstatoval, že nesprávná aplikace

podústavního práva obecnými soudy má za následek porušení základních práv a svobod v případech konkurence norem podústavního práva, konkurence interpretačních alternativ a konečně v případech svévolné aplikace podústavního práva.

10. Soudní řízení je tradičně postaveno na principu veřejnosti a ústavodárce význam tohoto principu zdůraznil tím, že jej zakotvil jak v čl. 96 odst. 2 Ústavy, tak v čl. 38 odst. 2 Listiny. Podle nauky princip veřejnosti spočívá v tom, že soudnímu projednávání věci může být v zásadě kdokoliv přítomen, i osoba na daném případě bezprostředně nezainteresovaná, a sleduje jednak prvek kontroly činnosti soudů a jednak prvek prevence (Pavlíček, V., Hřebejk, J.: Ústava a ústavní řád české republiky. Svazek I. Ústava České republiky. Linde Praha: 1994. str. 233). Jinak řečeno, veřejnost jednání má především umožňovat kontrolu řádného výkonu soudnictví, posouzení "jak ze strany státu koná se spravedlnost", má zabraňovat "utajené", tzv. kabinetní justici. Podle některých názorů je veřejnost jednání zároveň zárukou soudcovské nezávislosti, zřejmě proto, že veřejnost se může přesvědčit o tom, že soudce nejedná a nerozhoduje pod nějakým viditelným dohledem či nátlakem (Sládeček, V., Mikule, V., Sydlová, J.: Ústava České republiky. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2007. str. 798. bod 12). Ještě jinak řečeno, jde o všeobecný požadavek na transparentnost soudní moci (Klíma, K. a kol.: Komentář k Ústavě a Listině. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. str. 498).

11. Ústavní soud se rovněž v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 28/04 ze dne 8. 11. 2005 (N 205/39 SbNU 171; 20/2006 Sb.) přihlásil k tomu, že obecné právní vědomí tradičně vnímá právo na veřejné projednání věci jako nástroj veřejné kontroly justice. Účelem veřejného jednání "jest, aby se každý přesvědčiti mohl o tom, jak ze strany státu koná se spravedlnost, kteroužto kontrolou obecnstva nemožnou se stává všeliká strannost soudců" (srov. heslo "veřejný" in: Riegrův slovník naučný, IX, Praha 1872, str. 997). Tento účel veřejného projednání věci byl po dlouhou dobu v českých zemích pokládán za jediný. Z judikatury prvorepublikového československého Nejvyššího soudu se opakovaně podává, že "účel, který zákon ustanovením o veřejnosti hlavního líčení jediné sleduje jest, by se soudní řízení nekonalo bez umožnění veřejné jeho kontroly. V tomto jediném účelu veřejnosti hlavního přelíčení není podle zákona rozdíl mezi řízením před porotou a před senátem a nesleduje zákon zejména ani při porotě záměr, by bylo mocným dojmem nálady posluchačstva v porotní síni působeno na porotu." [srov. rozhodnutí č. 4336/1932 in: F. Vážný, Rozhodnutí Nejvyššího soudu československé republiky ve věcech trestních (dále jen "Vážný"), XIII, 1932, str. 568]. Obdobně pak dospěl prvorepublikový Nejvyšší soud k závěru, že "účelem zákona je veřejná kontrolovatelnost konání spravedlnosti, souzení na bílém dni, nikterak v temnu tajnosti soudního řízení. Podává se tudíž pojem veřejnosti jako protiklad tajnosti a je jen otázkou praktičability, do jaké míry zjednan býti může obecnstvu přístup k líčení za šetření neporušitelného postulátu nepřipustnosti vlivů nepříznivě působících na zákonný postup řízení a na činitele na něm zúčastněné" (srov. rozhodnutí č. 1729/1925 in: Vážný, VI, 1925, str. 549).

12. S ohledem na podstatu a význam zásady veřejnosti soudního řízení se nelze při jeho aplikaci omezit pouze na umožnění přístupu veřejnosti do soudní síně v době jednání. Tato forma je nepochybně původní a základní, avšak stejně jako jiné oblasti života a nauky i právní řád prošel vývojem, který nutně musel reflektovat nové možnosti mezilidských vztahů, vytvářených zejména rozvíjejícími se službami a technickým pokrokem. Ten reprezentuje především nástup vlivu a významu masových sdělovacích prostředků, resp. technických prostředků, které tato média při své činnosti využívají. Jen v tomto úhlu pohledu je možné vnímat ustanovení § 6 odst. 3 zákona o soudech a soudcích, které reguluje možnost uskutečňovat zvukové a obrazové přenosy, resp. obrazové a zvukové záznamy. Je samozřejmé, že stejně jako základním limitem pro fyzickou přítomnost veřejnosti při jednání soudu je kapacita soudní síně, je v případě obrazových a zvukových přenosů a záznamů limitem možnost řádného a důstojného průběhu jednání. To platí nejen pro pořizování zvukových záznamů, kde to zákon výslovně uvádí. Zákonné rozlišování režimu obrazového a zvukového přenosu a obrazového záznamu na straně jedné a zvukového záznamu na straně druhé je totiž třeba optimisticky mít za důsledek racionální úvahy zákonodárce o tom, že prve uvedené formy snáze naruší průběh a důstojnost jednání. V rozporu s takto stanovenými kritérii přítom není ani ústavní možnost vyloučení veřejnosti, která je založena na poněkud jiných principech, a která tedy vylučuje veškeré formy veřejnosti po celou dobu jednání soudu s výjimkou vyhlášení rozsudku.

13. Zatímco limitu fyzické přítomnosti veřejnosti se přirozeně dosáhne vyčerpáním prostorových možností jednací síně, případně za součinnosti orgánů justiční stráže, limit obrazového a zvukového přenosu či záznamu musí stanovit podle konkrétních okolností soudce. Vylučování některé formy veřejnosti soudního jednání přítom musí vždy být propojeno s legitimním cílem, jinak se jedná o svévoli, která se zcela míjí s cílem principu veřejnosti soudního řízení, jímž je především "kontrola" soudní činnosti ze strany veřejnosti skrze reálné poučení o tom, jak soudnictví funguje, a tím budování důvěry veřejnosti v nezávislost a kvalifikovanost výkonu soudní moci.

14. Ze shora vyložených úvah by se snad mohlo zdát, že princip veřejnosti v soudnictví je ve prospěch osob odlišných od účastníků řízení, kteří v řízení disponují jinými právy a povinnostmi, jež je vtahují do fungování

soudní moci v jejich konkrétním případě. Na tomto principu jsou evidentně založeny úvahy obsažené v článku Ludmily Kolářové, na něž se ve vyjádření k ústavní stížnosti (s ohledem na personální propojenost přirozeně) odvolává Krajský soud v Hradci Králové. Takový závěr ale pomíní ukotvení principu veřejnosti do rámce ústavně zaručených základních práv účastníků řízení, tj. těch, kteří se mohou stanoveným způsobem domáhat svého práva u nezávislého a nestranného soudu (čl. 36 odst. 1 Listiny), coby instituce povoláné především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovala ochranu právům (čl. 90 Ústavy).

15. Princip veřejnosti soudního řízení je třeba chápat jako východisko pro uplatňování dalších ústavně zaručených základních práv, na prvním místě práva na svobodu projevu v souvislosti s kritikou konkrétního fungování soudní moci. Účastníci soudního řízení spadají do množiny veřejnosti, která očekává službu soudní moci, a v tomto ohledu je jejich postavení vůči soudu identické.

16. Posuzovaný princip veřejnosti má konečně svůj praktický dopad jak pro veřejnost jako celek, tak i pro účastníky konkrétního soudního řízení. Jde o to, že soudce (předseda senátu) je dominus litis, a je to tedy výhradně on, kdo vede řízení. Konkrétně k protokolaci soudního jednání dochází v občanskoprávním řízení výhradně pod diktátem soudce. Kontrola souladu jeho činnosti s materiálně pojímaným právním řádem a jeho hodnotovým systémem se uvnitř soustavy soudní moci děje zásadně ex post a zásadně vychází ze zásady quod non est in actis non est in mundo. Proto v určitých případech pouze fyzická přítomnost veřejnosti či obrazový a zvukový přenos nebo záznam mohou tvořit protiváhu proti moci soudce "tvořit historii" průběhu soudního jednání. Tato protiváha samozřejmě není způsobilá být podkladem pro rozhodnutí soudu o věci samé, neboť jakýkoliv její výstup není procesně použitelným důkazem. Avšak mohla by být způsobilá zapříčinit změnu znění protokolace, pokud by averze mezi soudcem a účastníkem (účastníky řízení) jinak mohla znetvořit obraz skutečnosti zaznamenaný v protokolu.

17. Proto není možné princip veřejnosti soudního řízení vyložit jen jako oprávnění veřejnosti, která není konkrétním soudním řízením bezprostředně dotčena. To je dáno tím, že § 6 odst. 3 zákona o soudech a soudcích nijak neomezuje adresáty, a proto je k výkonu dílčích práv v souvislosti s principem veřejnosti soudního řízení nutno přistupovat v souladu se zásadou dovolenosti toho jednání, které není zákonem výslovně zakázáno (čl. 2 odst. 4 Ústavy), která se co do podstaty liší od povinnosti orgánů státu postupovat jen v dispozici zákona (čl. 2 odst. 3 Ústavy). Nelze proto dílčí komponenty vyplývající z principu veřejnosti soudního řízení vylučovat jen proto, že nejsou zákonem výslovně upraveny. Lze uzavřít, že přítomnost veřejnosti, ať už osobní či skrze obrazový či zvukový přenos nebo záznam, nelze jednoduše či automaticky odmítat či vylučovat bez toho, že by k tomu byl relevantní důvod, protože jinak se jedná o svévoli.

VI.

Závěry

18. V nyní posuzovaném případě došlo prozatím pouze k jedinému ústnímu jednání, a to 11. září 2006. Z protokolu o něm nevyplývá, že by byla přítomna veřejnost. Podání obsahující úmysl stěžovatelky pořídit zvukový záznam z ústního jednání je uvozen tvrzením o "několikrát projeveném negativním postoji soudu ke snahám žalobce realizovat své zákonné právo ...". Podobné odůvodnění obsahuje rozhodnutí napadené ústavní stížností, které v samotném závěru obsahuje údaj o tom, že k němu došlo "s ohledem na dosavadní postupy žalobce v tomto řízení". Jedná se evidentně o opis neúspěšné snahy stěžovatelky dosáhnout změny soudu s ohledem na dřívější postupy a rozhodnutí soudců téhož soudu v souvisejících věcech, o čemž bylo rozhodnuto před vydáním rozhodnutí napadeného ústavní stížností.

19. Konkrétní kroky stěžovatelky za účelem dosažení uvedeného cíle bylo možné vnímat jako obstrukční, ale v žádném případě nemohou být důvodem k ustoupení od profesionálního přístupu soudce k věci, tedy k provedení řízení. Snaha stěžovatelky pořídit zvukový záznam z ústního jednání obecně vzato nebrání v tom, aby soud mohl řádně provést důstojné jednání. Nelze proto souhlasit se závěrem obecného soudu o obecné a kategorické nemožnosti připustit zvukový záznam stěžovatelky coby jednoho z účastníků řízení. V tomto ohledu nelze souhlasit ani s výkladem rovnosti účastníků řízení, protože princip rovnosti se zde projevuje tím, že obě strany mají možnost pořídit zvukový záznam s vědomím soudce. Dlužno dodat, že konkrétním způsobem provádění zvukového záznamu coby jedinou okolností pro posouzení možnosti zákazu, se obecný soud vůbec nezabýval.

20. Lze souhlasit s námitkou stěžovatelky, že obecný soud nebyl oprávněn nepřivolit k pořízení zvukového záznamu, protože podle § 6 odst. 3 in fine zákona o soudech a soudcích má pouze oprávnění zakázat pořízení

zvukového záznamu, k němuž jinak dochází pouze s jeho vědomím. To je totiž důsledek zákonného odlišení režimu pořizování zvukového záznamu od pořizování zvukového a obrazového přenosu a obrazového záznamu (viz bod 12). Jedná se však o porušení podústavního práva, kterým se Ústavní soud zásadně nezabývá, a pro posouzení dané ústavní stížnosti je bez významu, že soud k pořízení zvukového záznamu nepřivolil, namísto aby je zakázal, protože podstata rozhodnutí je jasná.

21. Co do existence účinků napadeného rozhodnutí vzal Ústavní soud v úvahu, že se týká vedení ústního jednání, které mělo proběhnout v minulosti, avšak neproběhlo. Stejně tak vzal Ústavní soud v úvahu, že se jedná o rozhodnutí, které je soud s ohledem na jeho povahu oprávněn kdykoliv změnit. I přes tyto skutečnosti má Ústavní soud za to, že účinky napadeného rozhodnutí fakticky nadále trvají, neboť z vyjádření obecného soudu není patrná změna konkrétního postoje, ani změna obecného náhledu na posuzovanou problematiku.

22. Ústavní soud proto ústavní stížnosti podle § 82 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, zcela vyhověl, neboť nepřivolením k pořízení zvukového záznamu stěžovatelky z ústního jednání porušil obecný soud čl. 96 odst. 2 Ústavy a tím jeho základní právo podle čl. 2 odst. 3 a čl. 38 odst. 2 Listiny, a proto bylo napadené rozhodnutí zrušeno.

23. Ústavní soud podle § 44 odst. 2 zákona o Ústavním soudu upustil od ústního jednání, neboť od něj nebylo možné očekávat další objasnění věci a účastníci s tímto postupem na výzvu výslovně nebo konkludentně souhlasili.